

Juuso Ojanperä

**”KYLLÄ MEILLÄKIN ON MORAALI
TALLELLA. EI SE LOPPUNUT TEIDÄN
SUKUPOLVEENNE”**

Nuorten kokemus omien vanhempiensa sukupolven arvoista
ja kasvatuksesta nuortenlehti Suosikissa vuosina 1963–
1971

TIIVISTELMÄ

Juuso Ojanperä: ”Kyllä meilläkin on moraalilla. Ei se loppunut teidän sukupolvenne”: Nuorten kokemus omien vanhempiensa sukupolven arvoista ja kasvatuksesta nuortenlehti Suosikissa vuosina 1963–1971

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Historian tutkinto-ohjelma

Tammikuu 2022

1960-luku on länsimaisessa kulttuuri- ja historiakäsityksessä vakiintunut vallankumouksen ja radikalismien vuosikymmenenä. Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää, kuinka 1960-luvun ja 1970-luvun alun nuoret kokivat omien vanhempiensa sukupolven arvot ja heidän harjoittaman kasvatuksen. Tutkielmassa tarkastellaan, millaisia odotuksia nuoria kohtaan oli, ja miten tämä näkyi nuorten kirjoituksissa. Tutkielmassani tarkastellaan myös, löytyykö tuolta ajanjaksolta nuoria, jotka syystä tai toisesta olivat vanhempiensa kanssa samalla linjalla pyrkien ymmärtämään heidän kasvatuskäytäntöjään.

Tutkimuksen pääasiallisen lähdeaineiston muodostaa nuortenlehti Suosikissa vuosina 1963–1971 ilmestyneet lukijakirjeet, joita analysoitiin temaattista sisällönanalyysiä hyödyntäen. Luokittelin analysoinnin pohjalta teksteistä nousseita teemoja ja aiheita eri käsittelykokonaisuuksiksi, jonka kautta pyrin tarkastelemaan nuorten kokemusmaailmaa tuon ajan kasvatukseen ja arvoihin liittyen.

Tutkimuksen perusteella voidaan päätellä kokemuksen olleen melko laajalti jaettu alleviivaten tuolle ajalle tyypillistä sanomaa, jota nuoret välittivät. Edeltävistä sukupolvista haluttiin tehdä selkeä pesäero sekä näkemyksellä että erityisesti myös konkreettisella tasolla. Nuoret kasvattivat pitkiä hiuksia ja käyttivät päihteitä jopa siitä syystä, että haluttiin tietoisesti provosoida ennakkoluuloista auktoriteettia, kuten vanhempia, opettajia tai esimerkiksi työnantajaa. Osa kirjoittajista ei kokenut tarvetta kyseenalaistaa vanhempiaan. He saattoivat antaa kirjeissään kritiikkiä vertaisilleen esimerkiksi kyseenalaistaen nuorten kokemat ongelmat ja oman ennakkoluuloisen suhtautumisensa vanhempia kohtaan. Vanhemmat, jotka pyrkivät ymmärtämään lastaan, saivat kiitosta. Vastaavasti sellaiset vanhemmat, jotka kyseenalaistivat nuorten tulevaisuuden sekä asettivat rangaistuksia ja sääntöjä, koettiin vapautta ja oikeuksia riistävinä. Tarkastellessani lukijakirjeitä yleisesti, huomasin, ettei ennen vuotta 1965 löytynyt sellaista lukijakirjetä, jossa olisi kritisoitu omien vanhempien kasvatuskäytäntöjä tai arvoja yleisesti. Keskustelukulttuurin muutoksen voidaan siis katsoa alkaneen ainakin osittain vasta 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa. Mahdollisesti tätä aikaisemmin ei ollut soveliasta kritisoida julkisesti vanhempien tai muun auktoriteetin harjoittamaa kasvatusta.

Avainsanat: suuret ikäluokat, nuoret, vanhemmat, kokemushistoria, 1960-luku, kasvatust

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	1
1.1 Tutkimustehtävä	1
1.2 Lähteet ja tutkimusmenetelmät.....	2
1.3 Käsitteet.....	3
1.4 Aiempi tutkimus	4
2 Sukupolvet kriisissä.....	5
2.1 Sukupolvi.....	5
2.2 Kasvatusideaalit.....	7
3 Suosikissa rakentunut nuorten kokemus.....	8
3.1 Tuulettamassa vanhempien vanhoillisia kasvatuskäytäntöjä.....	8
3.2 Lasten ja heidän vanhempiensa suhde.....	12
3.3 ” Onhan kaikill ollu oma muotinsa enemmän tai vähemmän järjetön”	13
3.4 ”Koulu ahdistaa meidät nuoret littuun ja lyttyyn” – opettajat vastatulessa	16
3.5 Vanhempien (kaksinaismoralistinen) suhtautuminen päihteisiin	18
3.6 Kommentteja vanhempien puolesta ja nuoria vastaan.....	20
4 Päätelmät	21
Lähde- ja kirjallisuusluettelo	24

1 Johdanto

Tutkija Essi Jouhki kirjoittaa artikkelissaan, kuinka 2010-luku tullaan muistamaan ainakin havahtumisesta ilmastonmuutokseen ja siitä, että monet tahot vaativat toimia sen hidastamiseksi. Artikkelissaan hän tuo esille, kuinka merkittävää on huomata, ketkä marssivat ilmastoaktiivisuuden etujoukoissa. Tuota marssia johtaa lakkoilevat kouluikäiset lapset ja nuoret. Hänen mukaansa tällainen koululaisten ja muun nuorison ilmastoaktiivisuus saa osakseen usein kriittistä palautetta, vähättelyä, pilkkaa ja suoranaista vihaa. Kritisoivat puheenvuorot kehottavat näitä nuoria ilmastoaktiivisteja palaamaan koulunpenkille tai menemään töihin. Jouhkin mukaan on myös mielenkiintoista huomata, että äänekkäimpiä ja kriittisimpiä lausuntoja antavat usein ne aikuiset, jotka itse edustavat sukupolvea, joka nuoruudessaan koetteli rajoja samoilla keinoilla, haluten vaikuttaa asioihin ja tehdä maailmasta paremman paikan.¹ Lähes yhtä globaalisti levinneessä viiden vuosikymmenen takaisessa nuorisoliikeshinnässä voidaan nähdä paljonkin yhteisiä piirteitä nykypäivän ilmastoaktiivisuuteen. Tuolloin nuorisovallankumous pyyhki yli läntisen maailman, jättäen vallankumouksellisen ja radikaalin jälkensä 1960-lukulaiseen historia- ja kulttuurikäsitteeseen. Suomessa kansainvälisen nuorison kannustus solidaarisuuteen ja rauhanaatteeseen näkyi muun muassa nuortaistolaisuuden heräämisestä ja presidentti Urho Kekkosen ”lastenkutsuina”.²

Ilkka Heiskanen ja Ritva Mitchellin mukaan nuoriso on kaikissa yhteiskunnissa ja kaikkina aikoina ollut aikuisten valvonnassa ja tarkkailun kohteena, mistä se on pyrkinyt vapautumaan. Heidän mukaansa nuorison levottomuuksia, nousuja ja kapinoita voidaan pitää tarkkailu- ja valvontamuotojen otteen liiallisen tiukkenemisen tai höllentymisen seurauksina. Nämä levottomuudet, nousut ja kapinat voidaan siis osoittaa historiallisesti tutuiksi ilmiöiksi. Mittasuhteiltaan 1960-luvun nuorison nousu ei eronnut varsinaisesti edeltävistään vaan historia toisti itseään.³ Samasta aiheesta kirjoittanut Mervi Kaarninen kuvaa 1960-luvun olleen nuorison vuosikymmenen. Vanhemman ja nuoremman ikäpolven välinen vastakkaisuus ei ole kenties koskaan ollut Suomessa niin suurta kuin tuohon aikaan, jolloin nuoriso muodosti väestöstä merkittävän osan.⁴

1.1 Tutkimustehtävä

Aiheen ajankohtaisuuden vuoksi on mielekästä lähteä tutkimaan sitä, kuinka 1960- ja -70-luvun nuoret kokivat itse omien vanhempiansa sukupolven arvot ja heidän harjoittamansa kasvatuksen. Aiheen tutkiminen tästä näkökulmasta on erityisen kiinnostavaa siksi, että usein tutkittaessa tuota

¹ <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/98305/57895> (luettu 13.9.2021)

² Rentola 2006, 160–180.

³ Heiskanen & Mitchell 1985, 10–11.

⁴ Kaarninen 2006, 30–37.

aikaa nuorten näkökulmasta, huomio keskittyy erityisesti opiskelijaradikalismiin ja nuorten poliittiseen heräämiseen, joka tietysti liittyy olennaisesti juuri noihin vuosikymmeniin. Noista aiheista voisi päätellä, että tutkimuksissa ovat usein valokeilassa aikansa aktiivisimmat ja näkyvimvät persoonat, joiden kautta tutkimusta tehdään.⁵ Haluan itse painottaa huomioni tämän tutkielman osalta tavallisten nuorten omiin kokemuksiin.

Päästäkseni käsiksi tuon ajan nuorten ajatuksiin ja mielipiteisiin minun tuli päättää sopiva lähdemateriaali, jota aikoisin tutkia. 1950-luvulla nuortenlehtimarkkinat alkoivat muuttua. Ennen pelkästään kasvatuksen ja valistuksen kohteena olleesta nuorisosta oli tullut kaupallisuuden ja markkinoiden erityinen kohderyhmä, jonka mielipide oli otettava huomioon. Markkinoille ilmestyi uudenlaisia nuorille tarkoitettuja lehtiä, jossa populaarikulttuurilla ja kevyellä viihteellä oli tärkeä osansa. Tuon ajan nuortenlehdistä tunnetuin ja lopulta pitkäikäisin oli Suosikki, joka perustettiin 1960-luvun alussa. Se erottui alusta lähtien muista nuortenlehdistä rennolla tyyllillään. Sen tavaramerkiksi muodostuivat ulkomaisten tähtien haastattelut ja fanikuvat. Lehden kirje- ja kysymyspalstoilla nuorisosukupolvet toisensa jälkeen ovat tuoneet esiin tuntojaan, kuten esimerkiksi moittineet ymmärtämättömiä vanhempiaan ja pyytäneet neuvoja seurustelun kiemuroihin.⁶

Tätä kautta olen määrittänyt tutkimuskohteekseni nuoret, jotka lukivat Suosikkia 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa. Tutkielmassa syvennyn edellä mainittuihin Suosikin kirje- ja kysymyspalstoihin seuraavien tutkimuskysymysten kautta. Kuinka 1960-luvun ja 1970-luvun alun nuoret kokivat omien vanhempiansa sukupolven arvot ja kasvatuksen? Millaisia odotuksia nuoria kohtaan oli, ja miten tämä näkyi nuorten kirjoituksissa? Yhtä hedelmällistä on selvittää, löytyykö tuolta ajanjaksolta nuoria, jotka syystä tai toisesta olivat vanhempiansa kanssa samalla linjalla ja ymmärsivät näiden harjoittamaa kasvatusta, vaikka itse kuuluivatkin sodan jälkeen syntyneisiin suuriin ikäluokkiin.

1.2 Lähteet ja tutkimusmenetelmät

Suosikki valikoitui tutkimukseni aineistoksi juuri siitä syystä, että sitä voidaan pitää 1960- ja 1970-lukujen suosituimpana nuortenlehtenä. Vuonna 1965 se oli suurin nuortenlehti 85 000 kappaleen painoksella⁷, mutta vajaa vuosikymmen myöhemmin vuoden 1974 alussa levikki oli jo yli 110 000.⁸ Muutenkin aikakauslehdistö laajeni 1960-luvulla, jolloin kaupalliset nuortenlehdet, joihin myös Suosikki lukeutui, sisälsivät nuorison suosimia musiikkivirtauksia, uusia levyjä, pop-tähtiä koskevia artikkeleita sekä keräilykuvia, ja niiden menekkiin on varmasti vaikuttanut myös sävelradion tulo

⁵ ks. esim.; Vilkuna 2013; Miettunen 2009, 13–18.

⁶ Aapola & Kaarninen 2004, 429–430.

⁷ Huokuna 2006, 86.

⁸ Heiskanen & Mitchell 1985, 282.

vuonna 1963.⁹ Tutkija Tiina Huokuna kuvaa 1960-luvun olleen suomalaisessa yhteiskunnassa puhumisen aikaa. Nuoriso halusi ilmaista vahvasti mielipiteensä ja tuntemuksensa.¹⁰ Tähän Suosikinkaltaisten nuortenlehtien lukijapalstat antoivat mahdollisuuden. Suosikin nousu osui yksin nuorisokulttuurin nousun kanssa. Nuorisokulttuuria toki oli ollut jo ennen Suosikkia, mutta 1960- ja 1970-luvulla järjestäytyminen sai kuitenkin ihan uudenlaisen mittasuhteen.

Analyysiäni varten kävin systemaattisesti läpi Suosikki-lehden vuosikerrat, jotka olivat saatavissa Kansalliskirjaston digitaalisissa aineistoissa. Näin ollen tutkimukseni rajoittuu aikavälille 1963–1971, jolloin lehteä julkaistiin kerran kuussa. Lukijakirjeitä käsittelevä Jammu-palsta ilmestyi lehdessä kuukausittain kesäkuuhun 1966 saakka. Palstaa ei ilmestynyt lehdessä aikavälillä 1.6.1966–1.8.1967. Julkaisutauon jälkeen Jammu-palstaa alettiin jälleen julkaista lehdessä normaaliin tapaan kerran kuukaudessa. Aineiston digitalisoinnin keskeneräisyydestä aiheutuvien rajoitteiden vuoksi tulen siis tässä tutkimuksessa käsittelemään erityisesti 1960-luvun kokemuksia, mutta sisällytän aineistooni myös nuo 1970-luvun alun lukijakirjeet. Voisin siis kertoa tutkivani ”pitkää 60-lukua”, jonka piirteet jatkuvat selkeästi myös seuraavalle vuosikymmenelle. Suosikin Jammu-palstan lukijakirjeistä valitsin tarkasteluun kaikki tekstit, joissa viitattiin vanhempiin tai muihin nuoriin vaikuttaviin auktoriteetteihin. Toteutin tutkimukseni laadullisena tutkimuksena, jossa analysoin lähdeaineistoani temaattisen sisällönanalyysin avulla. Luokittelin teksteistä nousseita teemoja ja aiheita eri käsittelykokonaisuuksiksi.¹¹

1.3 Käsitteet

Tutkimukseni keskeiseksi käsitteeksi nousee kokemuksen käsite, jonka merkityksen ja määritelmän ympärillä on käyty kiivaita väittelyitä. Dosentti Ville Kivimäen mukaan suhde kokemukseen historian tutkimuksen teoreettisena käsitteenä voidaan nähdä heijastumana yleisistä historian tutkimusta ohjanneista trendeistä. Kokemuksen merkitystä voidaan erään määritelmän mukaan kuvata 1960-luvulta alkaen virinneen uuden sosiaalishistorian kautta, joka on yksi historian tutkimuksen suuntaus. Sen keskeisenä pyrkimyksenä oli kääntää tarkastelusuunta toisin päin, alhaalta ylös. Tavoitteeksi nousi historian rakenteellisten seikkojen analyysi todellisina tapahtumina, suhteina ja konflikteina arjen historiassa. Tavallisen ihmisen kokemuksesta tuli tärkeä tutkimuskohde.¹²

⁹ Leino-Kaukiainen 1991, 148.

¹⁰ Huokuna 2006, 96–97.

¹¹ Eskola & Suoranta 2008, 174–180.

¹² Kivimäki 2019, 10–13.

Tavallinen ihminen on keskiössä myös tässä omassa tutkimuksessani. Tarkoitukseni ei ole selvittää universaalia ja autenttista totuutta 1960- ja -70-luvuilla eläneen nuoren kokemusmaailmasta vaan tutkia, millaiset kasvatukseen ja arvoihin liittyvät aiheet nousevat esiin ja miten niistä kirjoitetaan. Tässä tutkimuksessa mielenkiintoni kohdistuu erityisesti tutkimusaineistossani esiintyviin kokemuksiin ja niistä välittyviin kokemusmaailmoihin, jotka ovat suhteessa yhteiskunnallisiin rakenteisiin.¹³ Tässä tutkimuksessa kokemusmaailmat ja kokemukset välittyvät erityisesti kirjoitetun kielen eli tässä tapauksessa lukijakirjeiden kautta. Kivimäki kirjoittaa historioitsija Joan W. Scottin kuvaavan juuri kielen olevan erottamaton osa kokemusta.¹⁴

Tästä syystä oma lähdeaineistoni toimii hyvin selvittäessäni vastausta tutkimuskysymyksiini. Miten kokemus näkyy tutkimusaineistonani toimivien lukijakirjeiden kautta?

1.4 Aiempi tutkimus

1960-luvun nuoriso on ollut useiden eri tutkimusten kohteena erilaisista näkökulmista katsottuna. Yleisteoksia tästä aiheesta on julkaistu monia. Usein tutkimus on painottunut tarkastelemaan joko nuorison yleistä radikalisoitumista tuona vuosikymmenenä tai sotien jälkeen syntyneen nuorison poliittista aktivoitumista niin nuorisojärjestöissä kuin myös yliopistomaailmassa. Tuon ajan nuorten radikalisoitumista ja poliittista heräämistä on siis tutkittu mielestäni riittävästi, mistä syystä itse pyrin tutkimaan kokemusmaailmaa, keskittyen arkisiin kohtaamisiin vanhempien ja muiden auktoriteettien kanssa.

Oman tutkimukseni kannalta merkittäväksi 1960-luvun kokemusmaailman hahmottajaksi valikoitui Katja-Maria Miettusen väitöskirja ”Menneisyys ja historiakuva” (2009), joka toimi myös innoittajana itselleni tämän aiheen pariin. Miettusen väitöskirja yhdessä Marja Tuomisen väitöskirjan ”Me kaikki ollaan sotilaitten lapsia” (1991) on oman tutkimukseni kannalta olennaisia suomalaisen 60-luvun radikalismien historian perusteoksia.

Taustoittaakseni 1900-luvun ensimmäisen puoliskon kasvatus- ja koulutusikäntöjä käytän tässä tutkielmassa Anja Heikkisen ja Pirkka Leino-Kaukiaisen toimittamaa ”Valistus ja koulunpenkki” (2011) -teosta. Teoksen useat artikkelit taustoittavat suomalaista kasvatusta ja koulutusta 1860-luvulta 1960-luvulle. Tämän teoksen avulla pyrin kuvaamaan, millainen kasvatuskulttuuri Suomessa vallitsi ennen sotia ja sotien aikana, mikä taas heijastui nuorten kokemuspiiriin myöhemmin omien vanhempien harjoittaman kasvatuksen kautta 1960- ja 70-luvuilla. Sinikka Aapolan ja Mervi

¹³ Kivimäki 2019, 22.

¹⁴ Kivimäki 2019, 15–16.

Kaarnisen toimittama ”Nuoruuden vuosisata” (2003) -teos toimii oman tutkielmani osalta myös kasvatuskulttuurin sanoittajana.

2 Sukupolvet kriisissä

2.1 Sukupolvi

Oman tutkimukseni kannalta on varsin merkityksellistä määrittää, mitä tarkoitetaan suurilla ikäluokilla, ja samalla tulee taustoittaa heidän erityisyyttään tuon radikaaliksikin mielletyn vuosikymmenen aktiivisina toimijoina. Ilmiönä suuret ikäluokat eivät ole erikoisuus, sillä vastaavaa vuosittaista ikäluokkien kasvua tapahtui myös muissa toiseen maailmansotaan osallistuneissa maissa sekä niissä maissa, jotka eivät olleet osallistuneet sotaan.¹⁵

Suomessa suurten ikäluokkien kohdalla on kuitenkin tiettyjä piirteitä, jotka tekevät näistä erilaisen tutkimuskohteena. Suomessa suurista ikäluokista puhuttaessa on perinteisesti tarkoitettu vuosina 1945–1949/1950 syntyneitä lapsia. Ikäluokat alkoivat siis kasvaa välittömästi sotien jälkeen. Tämä kasvu on ollut kansainvälisestikin merkittävää, sillä tietävästi missään muualla ei ikäluokkien koko ole poikennut näin paljon edeltävistä ja suurista ikäluokkia seuranneista ikäluokista.¹⁶ Suomen historiassa ennätysellisen suuri ikäluokka syntyi vuonna 1947, jolloin Suomeen syntyi 108 000 lasta. Marja Tuominen kuvaa omassa tutkimuksessaan, että syntyvyys oli kasvanut jo jatkosodan aikana, mutta varsinainen Baby Boom¹⁷ ajoittui juuri sotien jälkeiseen aikaan. Hänen mukaansa ikäluokat pysyivät suhteellisen suurina aina 1950-luvulla saakka, jolloin ne alkoivat pienentyä ja syntyvyys laski.¹⁸

Suuret ikäluokat siis viettivät lapsuuttaan sodanjälkeisessä Suomessa, jossa yhteiskuntaa yritettiin jälleenrakentaa sotien jälkeen. Heidän lapsuuttaan ei varjostanut enää samanlainen puute kuin mitä edeltävät ikäluokat olivat kokeneet. Ajan kuvaan kuului se, että työtä tehtiin paljon, mutta 1950-luvulla lapsuuttaan viettäneet kasvoivat yhteiskunnassa, jonka oli vallannut myös optimismi ja ajatus kehityksestä.¹⁹ Toisin oli heidän vanhemmillaan, jotka olivat pääsääntöisesti syntyneet 1920- ja 30-luvuilla, jotkut jopa aiemmin. Näitä sukupolvia on kuvattu sodan jälkeisen jälleenrakennuksen ja nousun sukupolveksi, jotka viettivät lapsuuttaan ja nuoruuttaan puutteessa ja sodan jaloissa.²⁰ Näiden

¹⁵ Karisto 2005, 22.

¹⁶ Karisto 2005, 23.

¹⁷ Karisto 2005, 23.

¹⁸ Tuominen 1991, 69.

¹⁹ Hytönen 2013, 17.

²⁰ Tuominen 1991, 48.

kahden sukupolven lapsuuden ja nuoruuden kokemusten välillä on siis havaittavissa jyrkkä ero. Dosentti Pirjo Korkiakangas kuvaa, kuinka 1950-luvun lapsuuden muistelussa on huomattavissa sodan läsnäolo arjessa. Suurten ikäluokkien vanhemmille talvi- ja jatkosota olivat olleet todellisuutta, ja näin ollen sodat heijastuivat näiden rauhan aikaa eläneiden lasten vanhemmista heidän käyttäytymisestään ja osittain myös suhtautumisestaan lapsiin.²¹ Oman tutkimukseni lähtökohta on siis tässä.

Miettunen kuvaa 1960-lukulaisten radikaalien kokeneen, että yhteiskunta ylläpiti ja edusti sellaisia arvoja, mitä nuoret eivät voineet hyväksyä.²² Tässä kohtaa on otettava huomioon, että radikaaleista puhuttaessa ei voida puhua koko sukupolvesta, joka eli 1960 ja -70-luvulla nuoruuttaan, sillä tämä kansan osa jakautuu useisiin eri ryhmittymiin, joilla oli omantyyppisensä toimintatavat yhteiskunnan rakenteiden muuttamiseksi.²³ Näistä aktiivisimmat kokivat sukupolvikonfliktin merkittäväksi osaksi omaa kapinointiaan. He vaativat yhteiskunnallisten rakenteiden perusteellista muutosta, sillä mikään toinen järjestelmä ei olisi voinut olla silloista huonompi. Auktoriteettien murtuminen alkoi osittain myös siitä syystä, etteivät monet nuoret olleet kotonaan tai kouluissa oppineet tuntemaan uskottavia auktoriteetteja. Nuorison keskuudessa useat olivat sodan vuoksi isättömiä. Tästä syystä nopean yhteiskunnallisen muutoksen keskellä vanhemmat ja muut auktoriteetit, kuten opettajat tunsivat välillä itsensä avuttomiksi antamaan selkeitä ohjeita siihen, miten tulisi elää. Vastauksia lähdettiin hakemaan muualta, jonka tieteen ja teknologian kehitys jo tuolloin mahdollisti. Vaikutteita ja oppeja voitiin alkaa sisäistää valtameren toiselta puolen.²⁴

Menneisyyden arvot nähtiin jäänteinä sotaa edeltäneestä ajasta. Miettunen kuvaa omassa tutkimuksessaan, kuinka 60-luvun sukupolven radikaalit olivat valmiita tekemään kaikkensa muuttaakseen tätä arvomaailmaa, sillä aikalaiset kokivat kyseessä olevan oikeastaan kulttuurivallankumous: ”Radikaalit kuvaavat itsensä joukkona, joka oli valmis omaksumaan uudet, yhteiset arvot, joiden puolesta se oli valmis vääntämään peistä vanhan arvomaailman edustajien kanssa”. Miettunen kirjoittaa erään aikalaisen antaneen ymmärtää, että osapuolina tässä taistossa nähtiin olevan kuusikymmentäluku, joka edusti kaikkea uutta ja hyvää sekä kolmekymmentäluku, joka puolestaan nähtiin edustavan kaikkea vanhaa ja ikävää.²⁵ Nämä ovat ne taustatekijät, joiden pohjalta nuoret muodostivat oman kokemuksensa 1960-luvun arvoista ja kasvatuksesta.

²¹ Korkiakangas 2013, 19.

²² Miettunen 2009, 200–201.

²³ Tarvainen 1993, 11.

²⁴ Tarvainen 1993, 23–25.

²⁵ Miettunen 2009, 200.

2.2 Kasvatusideaalit

Verrattaessa nykypäivän tilannetta tuohon viiden vuosikymmenen takaiseen, löydetään asioista varsin paljon yhtymäkohtia. Aikakausi on eri, mutta ajatus kaiken taustalla on sama. Nuorison ja heidän vanhempensa sukupolven konfliktia on voitu ja voidaan edelleen kuvata mielestäni varsin osuvasti sukupolvien välisenä kuiluna, mitä termiä käytetään myös läpikäymissäni tutkimuskirjoissa. Omien vanhempien edustamat arvot, perinteet, ihanteet ja ajatukset nähdään uuden sukupolven myötä vanhanaikaisina ja ahdasmielisinä. Esimerkiksi näin sodan jälkeen syntynyt nuoriso koki omien vanhempensa ajattelumaailman ja opitut kasvatuseriaatteet. Olihan suomalaisia nuoria kasvatettu luterilaisen kristillisyyden ja snellmanilaisen kansallisuusajattelun ihantein 1800-luvun loppupuolelta aina sotien jälkeiseen aikaan 1950-luvulle. Paikoin jopa pidempäänkin. Kasvatuksen moraaliseksi lähtökohdaksi oli muotoutunut ajatus ihmisen pienuudesta ja syntyisyydestä Jumalan edessä yksilöiden muodostaessa kansakunnan. Nämä ajatukset kietoutuivat yhteen isänmaallisuuden prinssiipissä, jossa lapsille ja nuorille opetettiin velvoite rakastaa Jumalan suomalaisille antamaa isänmaata yli omien henkilökohtaisten pyrkimysten.²⁶ Sisukkaaseen 1930- ja 1940-lukujen sotasukupolveen liitettiin siis leimoja ”vanhasta maailmasta”, jotka korostivat ajan hengen mukaisesti voimakasta tahtoa, ruumiinkulttuuria ja uskoa ”kotiin, uskontoon ja isänmaahan”. Heidän jälkeensä tulleet sukupolvet kohtasivat jo aivan toisentyypisen maailman. Suurten ikäluokkien sukupolvi oli ensimmäinen nuorisoryhmä, joka ei ollut nähnyt tai kokenut sotaa.

Sen lisäksi, että nuoria kasvatettiin rakastamaan isänmaata ja jumalaa yli kaiken muun, heihin yritettiin iskostaa ajatusta kansallisesta ideaalista, joka oli vahvasti maaseudulle kiinnittynyt. Jotta maa pysyisi tulevaisuudessakin taloudellisesti tasapainossa, tuli maaseudun elinvoimaisuus säilyttää. Siinä missä elinvoimaisen maaseudun nähtiin tervehdyttävän kansakuntaa, kaupunki toimi vastaparina, jonka nähtiin vielä ennen sotavuotia demoralisoivan ihmistä. Tutkija Juhani Tähtinen kuvaa tuon ajan ajattelumaailmaa: ”kaupungeissa rehotti laiskuus, irstaus, kevytmielisyys ja herraskaisuus”.²⁷

Suomalaisen kansalaisideaalin ytimen muodostivat siis aina 1950-luvulle saakka koti, uskonto ja isänmaa. Tärkeitä kansalaiskasvatuksen tavoitteita oppivelvollisuuskouluissa olivat edeltävien lisäksi maanpuolustushenki ja isänmaallisuus. Ajatuksena oli, että koulun oli pyrittävä eheyttämään sisällissodan eriyttämää kansaa. Isänmaallisuuskasvatus olikin suoraan liitetty kansalaisten siveellisyys- ja luonteenkasvatukseen. Kansakouluväki katsoi talvisodan sytyttyä onnistuneensa kasvattamaan lapsista maanpuolustuksen kannalta kuriin ja järjestykseen tottuneita rohkeita

²⁶ Koski 2003, 285.

²⁷ Tähtinen 2011, 201.

kansalaisia, joiden kautta ilmeni vahva puolustushenki sodan aikana. Näiden asioiden lisäksi taloudellinen kasvatus ja kasvatus työhön olivat merkittävä osa oppivelvollisuuskoulun kansalaiskasvatusta. Jokaisen tuli löytää ja täyttää paikkansa työelämässä sekä yleisesti elämässä. Käytännöllisen ja ruumiillisen työn merkitystä painotettiin kansakoulussa samalla kun pyrittiin vahvistamaan tuon ajan nais- ja miesideaalien eroja.²⁸ 1960-luvun radikaalit kävivät siis aluksi 1930-luvun arvojen kimppuun. Nähtiin, että vanhoillisuuden ja suvaitsemattomuuden kivijalkoja olivat juuri nämä koti, uskonto ja isänmaa. Yhteen törmäsivät vanhat maatalousmaan arvot sekä uuden yhteiskunnan todellisuus, joka nähtiin kaikessa muussa paitsi menneessä. Miettunen kertoo omassa tutkimuksessaan ohjaaja Kalle Holmbergin kuvanneen arvomaailmojen muutosta ja kohtaamista näin: ”Olimme tiineenä äkkiä hedelmöitetystä vaikutteista. Se mikä isille oli Akateemista Karjalaseuraa ja talvisotaa, suur-Suomea ja pula-aikaa, oli meille Palkkasoturia, Vietnamia ja Sadankomiteaa. Pyörimme suuressa porstuassa jossa väki etsi väylää ulos. Peräkammareista kävi jatkuva paine pihan perille. Pyhät arvot oksennettiin jo portaille”.²⁹

Kasvatuksen ja lapsuuden historiaa tutkinut Juhani Tähtinen kuvaa kasvatusideaalien alkaneen muuttua 1960-luvulla. Ajatus vapaasta kasvatuksesta nousi esiin ikään kuin vastareaktiona aiempien vuosikymmenten autoritääriselle kasvatukselle. Kouluissa oppilaita tuli käsitellä yksilöinä ja heidän kasvuaan piti tukea kaikin tavoin. Kun aikaisemmin autoritäärinen kasvatusideologia pyrki muokkaamaan lasta kovalla kurilla, nyt tämän lapsikeskeisen kasvatuksen ideologian mukaan lasten pitäisi antaa kasvaa yksilöllisesti kuunnellen lapsen tarpeita. Tavoitteena oli kasvattaa lapsista ja nuorista moniarvoisuutta sekä erilaisuutta arvostavia, suvaitsevaisia kansalaisia.³⁰ Koettiin, että tämän vapaamman kasvatusideaalin aikaansaamiseksi tarvittaisiin kasvatuksen vallankumous, joka edellytti asenteiden muutosta niin kotona kuin myös kouluissa. Vapaammin kasvava nuoriso olisi vastuuntuntoisempi ja kykenevämpi itsenäiseen ajatteluun verrattuna aiempiin sukupolviin.³¹

3 Suosikissa rakentunut nuorten kokemus

3.1 Tuulettamassa vanhempien vanhoillisia kasvatuskäytäntöjä

Miksi isä ja äiti loukkaavat nuoria. Vanhemmat ovat ottaneet tavaksi loukata nuoria, siis lapsiaan. Te moititte meidän pukeutumistamme, musiikkiamme, elämäntapaamme. Johtuuko

²⁸ Tähtinen 2011, 201–202.

²⁹ Tuominen 2009, 201.

³⁰ Tähtinen 2011, 213–215.

³¹ Tuominen 1991, 261–262.

*se siitä, että kadehditte meitä? Teidät kasvatettiin aikoinaan kurissa ja herran nuhteessa. Älkää antako vahingon kiertää. Kyllä meilläkin on moraali tallella. Ei se loppunut teidän sukupolvenne.*³²

Luvun alun lainaus kiteyttää hyvin 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa eläneen Suosikkia lukeneen nuoren ajatusmaailmaa. Kirje alkaa varsin suoralla kysymyksellä, josta voidaan olettaa nuoren kokeneen ainakin omien vanhempiensa loukanneen häntä itseään. Vanhemmat olivat moittineet sekä nuorten pukeutumistyyliä, musiikkimakua että yleistä elämäntapaa. Kommentti kadehtimisesta ja vanhempien kokemasta ankarasta kasvatuksesta ilmentää nuoren selkeästi tiedostaneen omien vanhempiensa harjoittaman kasvatuksellisen taustan. Pidettiinkö nuoria moraalittomina, jos he eivät toteuttaneet tuona aikana vallassa ollutta kasvatusideaalia, johon vanhemmat sukupolvet oli kasvatettu? Ajatus moraalittomuuden ja siveettömyyden kokemuksesta pohjaa 1900-luvun alun kansalais- ja moraalikasvatukseen, jonka pohjana oli kristillinen kasvatustraditio. Se oli säilyttänyt keskeisen asemansa suomalaisten pedagogien tulkinnoissa, kansakoulun pedagogisessa linjauksia sekä koulun käytänteissä. Sotien jälkeen syntyneiden lasten vanhemmat olivat käyneet kansakoulua, jossa opetuskäytänteet sekä tavoitteet oli sidottu kristillisyyteen. Tässä moraalikasvatuksen perusta nojasi myös kristilliseen etiikkaan, joka nähtiin antavan sivistyneiden ja sääntillisen elämäntapojen kanssa parhaan sekä kestävimmän perustan yksilön elämälle, kuten myös kansakunnalle ja sen tulevaisuudelle.³³ Tämän kristillisen tradition kanssa painittiin myös lukijakirjeissä, joista välittyy oman minuuden hakeminen. ”Ovatko kirkossa käyvät nuoret sen parempia kuin ne, jotka eivät käy?” kysyi eräs kirjoittaja, jonka ajattelumaailma haki paikkaansa yhteiskunnan trendeistä, mutta myös todennäköisesti omien vanhempiensa ajattelumaailmasta.³⁴

Myös muilla kristillisillä perinteillä oli ollut toiseen maailmansotaan asti keskeinen asema kansan opetukseen suomalaisessa yhteiskunnassa, vaikka niihin olikin kohdistunut paikoin paljonkin kritiikkiä ja vaatimuksia uudistumisesta.³⁵ Rippikoulu nähtiin vielä 1960-luvun lopulla tietynlaisena siirtymäriittinä aikuisuudelle. Se oli nuoruuden keskeinen käännekohta, jonka jälkeen nuorta pidettiin valmiina kohtaamaan maailman haasteet.³⁶ Ripilläkäynti muutti nuoren asemaa yhteisössä tuoden hänelle uusia velvollisuuksia ja oikeuksia. Esimerkiksi sukupuolten välinen seurustelu vapautui usein rippikoulun jälkeen. Monin paikoin tapana oli, että tanssissa ei saanut käydä ennen kuin rippikoulu

³² ”Miksi isä ja äiti loukkaavat nuoria”, Suosikki 1.11.1970, 40.

³³ Tähtinen 2011, 189.

³⁴ ”Ovatko kirkossa käyvät nuoret [...]”, Suosikki 1.7.1966, 35.

³⁵ Tähtinen 2011, 215.

³⁶ Markkola 2003, 147.

oli käyty.³⁷ Eräs kirjoittaja koki tällaisen perinteen varsin voimakkaasti rajoittavana. Häntä ei ollut päästetty 14-vuotiaana tansseihin, koska ei ollut käynyt rippikoulua. Tämä nuori ei tosin rippikoulun jälkeenkään saavuttanut sitä vapautta, että olisi päässyt tansseihin, sillä nuori kirjoitti vanhempien sanoneen: ”et voi mennä tanssimaan, koska rippikoulu sivisti sinua niin, että kuinka saatat edes ajatella sellaista syntiä kuin tanssi”. Jammu lohdutti kirjeen kirjoittajaa vastaamalla, että valitettavasti monet isät ja äidit pitävät tanssimista edelleen syntinä, ja kuinka tällaisten vanhempien tytöt irti päästessään saavat aviottoman lapsen. Hänen mukaansa tästä voitaisiin vain syyttää uskovaisia vanhempia.³⁸ Samansuuntainen kokemus oli myös toisella kirjoittajalla, jonka vanhemmat eivät ole päästäneet 13-vuotiasta tansseihin. Vanhempien kommentti ”ensin rippi, sitten tanssi” aiheutti kysymyksiä tämän typeräksi koetun kommentin taustasta. Jammu kirjoitti vastaukseksi kirjoittajan vanhempien olevan vanhoillisia ja siksi eivät päästä lastaan tansseihin. Tällaisen ajattelumaailman Jammu koki naiivina ja vastasikin: ”Jos ei vanhemmat pysty kasvatuksellaan päämääriinsä 13 vuoden aikana, ei siihen pysty kuukauden pituinen rippikoulu tuon taivaallista”.³⁹ Vastauksissaan hän antoi varsin vahvoja mielipiteitä joko vanhempien ajatusten puolesta tai niitä vastaan, tosin pyrkien ymmärtämään ensisijaisesti nuorten kokemuksia, mutta antaen tietynlaisia kasvatuksellisia kommentteja niihin: ”Kyllä Jammukin on tavallaan sitä mieltä, että 13-vuotiaana yleisiin tansseihin meno on vähän liian aikaista”.⁴⁰

Ehkä vanhemmat pelkäsivät nuorten sortuvan yleisesti moraalittomiksi koettuihin vapaisiin sukupuolisuhteisiin tansseissa käynnin kautta. Olihan Suomessa ollut jopa tanssikielto juuri moraalista ja siveellisistä syistä sota-aikana. Kielto purkautui kokonaisuudessaan vasta vuonna 1948, joten 1960- ja -70-lukujen vanhemmat olivat eläneet tuota aikaa.⁴¹ Eräs kirjoittaja koki, että myös nuorten sukupuolisuhteet olivat vanhempien mielestä moraalitonta syntiä. Hän piti vanhempien ajattelumaailmaa järkyttävänä ja kirjoitti, ”Mut sitä mä en tajuu kun vanhemmat puhuu et tarvii oottaa avioliittoa. Se on ihan tyhmä ajatus”. Tämän lisäksi hän koki avioliiton sitovan liikaa, ja että toisen ihmisen kanssa voisi elää myös ilman papin aamentakin. Tämä nimimerkkinsä perusteella 18-vuotias kirjoittaja antoi myös muita ajalle tyypillisiä lausuntoja vapaan sukupuolielämän puolesta, joihin Jammu kommentoi ”OLET PILLERI-SANOMAN VANKI” antaen ymmärtää kritisoineen kirjoittajan ajatuksia nuorten parisuhteista ja seksuaalisen käyttäytymisen vapautumisesta, joka oli mahdollistunut ehkäisytablettien myötä 1960-luvulla.⁴² Miettunen kirjoittaa seksuaalisen

³⁷ Aapola & Kaarnien 2003, 19.

³⁸ ”Minä en pääse tanssimaan ja olen 16”, Suosikki 1.2.1970, 40.

³⁹ ”Vanhempani ovat vastaan”, Suosikki 1.8.1969, 45.

⁴⁰ kt. edellinen

⁴¹ Pesola 1996, 125.

⁴² ”Avioliitto on ihan tyhmä – ajatuksena”, Suosikki 1.7.1971, 35.

vapautumisen kuuluneen oleellisena osana 60-lukulaisten elämää yhtäläillä muiden uusien ajattelumuotien, kuten vapaan kasvatuksen ideaalin kanssa.⁴³ Jammun vastaus kirjoittajalle kuvastaa tuon ajan jakautunutta suhtautumista aktivoituneeseen keskusteluun sukupuolirooleista, seksuaalisuudesta ja sukupuolikasvatuksesta. Näihin teemoihin liittyvää keskustelua pyrittiin käymään eri nuortenlehtien, kuten Teinilehden teemanumeroissa, mutta aktivoituminen ei Tuomisen mukaan tarkoittanut aina avartumista. Hän kirjoittaa valtakulttuurin reagoineen varsin kielteisesti ja jopa tukahduttavasti tällaisiin keskusteluyrityksiin, joihin edellä mainittu lukijakirje voitaisiin laskea.⁴⁴ Ajatuksellista ristiriitaa voitiin siis nähdä myös nuorten kesken, mutta erityisesti kielteinen asenne näkyi myös vanhempien ajattelumaailmassa, sillä jopa suuteleminen nähtiin vanhempien silmissä rangaistavana. Eräs kirjoittaja kertoi ”saavansa selkäänsä”, jos vanhemmat saisivat tietää hänen suudelleen jotakuta. Nuoret kokivat tämän ”pikkutarkkana holhoamisena”.⁴⁵

Suosikki nähtiin kirjoittajien mukaan vanhempien silmissä väärällä tavalla valistavana. Eräs lukijakirje oli tullut lukijan vanhemmalta, joka halusi peruuttaa lehden tilauksen, sillä ”maailmassa on vielä perhetyttöjäkin, jotka saa nämä tiedot kotonaan kauniimmin selostettuna kuin esim. oheisessa kirjoituksessanne”, osoittaen kirjeensä lehden päätoimittajalle Jyrki Hämäläiselle.⁴⁶ Kirjoittaessaan ”näistä tiedoista” hän viittasi mahdollisesti lehden aiheisiin, jotka käsittelivät usein seurustelua ja muuta vastaavaa. Lukijakirjeisiin vastaava Jammu nähtiin vanhempien silmissä rienaavana villitsijänä, joka kehotti nuoria ottamaan kantaa asioihin entistä aktiivisimmin.⁴⁷

Useista kirjoituksista käy ilmi, että syy vanhempien ja heidän lastensa välisiin konflikteihin oli se, etteivät vanhemmat antaneet lastensa joko seurustella, lähteä tansseihin tai muuten rajoittivat lastensa elämää. Vanhempien harjoittama kasvatustilanne nähtiin mielivaltaisesti ja vastenmielisenä.⁴⁸ Vanhempien asettamat rangaistukset ja säännöt koettiin epäoikeudenmukaisina ja väärinä, jotka aiheuttivat vihaa ja katkeruutta vanhempia kohtaan.⁴⁹

Nuoret kirjoittajat kuvailivat kirjeissään elävänsä vanhempien asettamien kasvatusrajojen takia ”lasikaapissa” tai ”häkissä”⁵⁰. Vanhempien käsitykset ja mielipiteet asioihin saatettiin kokea myös

⁴³ Miettunen 2009, 231.

⁴⁴ Tuominen 1991, 225–226.

⁴⁵ ”Suudelkaa kunnolla”, Suosikki 1.1.1969, 28–29.

⁴⁶ ”Suojeleeko tämä äiti liikaa omaa lastaan?”, Suosikki 1.6.1970, 50.

⁴⁷ ”Jammu ärsyttää isää ja äitiä!”, Suosikki 1.6.1970, 51.

⁴⁸ ”Kuukauden kirje”, Suosikki 1.1.1970, 52.

⁴⁹ ”Kuolen jos en saa tavata Kristiania”, Suosikki 1.7.1970, 42.

⁵⁰ ”Tytty häkissä”, Suosikki 1.12.1970, 39.

väärinä ja ylisuojelevana, minkä takia vanhemmat saattoivat estää lastaan perehtymästä muun muassa politiikkaan.⁵¹

3.2 Lasten ja heidän vanhempiensa suhde

Suomalaisten suurten ikäluokkien nuoruus ajoittui suuren rakenne- ja kulttuurimuutoksen vuosikymmenelle. Suomalainen yhteiskunta astui uudelle vuosikymmenelle aikaan, jolloin toteutui modernin kulutusyhteiskunnan läpimurto. Nuoret ihmiset kaipasivat vapautta, irtautumista jäykästä autoritaarisuudesta, kahlitsevista hierarkioista ja perinteisistä asetelmista. Professori Visa Heinonen kuvaa vapauden ja oikeudenmukaisuuden kaipuun sekä identiteettien etsimisen synnyttäneen suurten ikäluokkien sukupolvikapinan.⁵² Näistä lähtökohdista katsottuna 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa eläneiden nuorten elämä vaikutti täysin erilaiselta verrattuna heidän vanhempiensa elämään, jotka olivat kokeneet sodan aiheuttaman kurjuuden ja niukkuuden ajat.

Tämä on havaittavissa myös lukijakirjeistä, joissa useat nuoret kirjoittavat, ettei heidän vanhempansa ymmärtäneet omia lapsiaan. Vanhemmat olivat huolissaan siitä, minkälaisia heidän lapsistaan kasvaa.⁵³ Kirjoittajille tämä ilmeni riittämättömyyden tunteena: ”Minusta tuntuu, etten osaa tehdä mitään siten kuin he haluavat”.⁵⁴ Vanhempien ja heidän lastensa välinen sukupolvikuilu tuntui osasta kirjoittajista ylitsepääsemättömältä.

*Vanhemmat eivät ymmärrä minua. Eivät tänään, eivät huomenna, eivätkä varmasti ylihuomennakaan. Tekisi mieli karata kotoa ja jättää kouluni kesken.*⁵⁵

Eräät kirjoittajat korostivat kirjeissään suhteen isään erityisen hankalaksi: ”Mun tekisi mieli tehdä itsemurha isän tähden, mutta kun mulla on niin hyvä äiti että siitä tulisi sille surua”.⁵⁶ Isä saatettiin nähdä autoritäärisenä hahmona, joka oli elänyt 1940- ja 50-luvulla kulta-aikaansa. Nuoret näkivät isänsä keskittyvän lähinnä isojen ja merkittävien päätösten tekemiseen sekä kurinpitoon. Isä oli perheen pää, jonka sana oli laki, jota lasten täytyi ehdottomasti noudattaa. Äiti sitä vastoin koettiin huomattavasti ymmärtäväisempänä hahmona.⁵⁷

Lukijakirjeissä nuoret kehottivat toisiaan nousemaan kapinaan omia vanhempia ja heidän arvojaan vastaan.⁵⁸ Kirjoittajat kokivat, ettei heidän vanhemmillaan ollut joko aikaa lapsilleen tai he eivät

⁵¹ ”Lasikaappi-isälle vastaisku!”, Suosikki 1.8.1970, 42.

⁵² Heinonen 2005, 163–164.

⁵³ ”Miksi vanhempani aina jankuttavat [...]”, Suosikki 1.8.1968, 45.

⁵⁴ ”Mitä voisin tehdä, etteivät vanhempani arvostelisi minua alinomaan? [...]”, Suosikki 1.8.1968, 45.

⁵⁵ ”Vanhemmat eivät ymmärrä”, Suosikki 1.5.1969, 53.

⁵⁶ ”Isää en tunne omaksi isäkseni”, Suosikki 1.1.1971, 39.

⁵⁷ Leino & Viitanen 2003, 187–188.

⁵⁸ ”Taistelkaa näitä vanhempia vastaan!”, Suosikki 1.12.1969, 31.

muuten pystyneet ymmärtämään nuoren mielenmaisemaa. Suurin ongelma kirjoituksissa oli yleensä se, etteivät lapset ja heidän vanhempansa kyenneet keskustelemaan asioista niin kuin pitäisi. Kirjoituksista huomaa, ettei nuoret halunneet ylisuojelua, johon heidän vanhempansa saattoivat syyllistyä. Heidän ajatuksissaan koti suojeli nuorta tutustumasta uusiin ihmisiin ja muovasi käsityksiä heistä. Koulu vastaavasti koettiin suojelevan nuorta kehittämästä omaa persoonaansa ulkopuolisilta vaikutteilta. Loppujen lopuksi myös ympäröivä yhteiskunta koettiin suojelevana. Kirjoittajien mukaan se esti osoittamasta erilaisia tunteita ja suojeli nuorta omilta ajatuksiltaan.⁵⁹

Vanhempien harjoittama auktoriteetti, vaatimukset lapsiaan kohtaan ja yhteiset säännöt aiheuttivat usein ristiriitaa lapsen ja vanhempien välille. Useissa kirjeissä mainitaan vanhempien asettamat kotiintuloajat elämää ja vapautta rajoittavina tekijöinä. Usein omat vanhemmat olivat juuri niitä, joiden toiminta nähtiin tämänkaltaisena.⁶⁰ Nuoret käyttivät myös näiden kirjoitusten yhteydessä usein käsitettä ”vapaa maa” ja ”vapaus”. Kirjoittajat kokivat, etteivät vanhemmat osaa suhtautua lapsiinsa oikein, jos he rajoittavat lastensa elämää asettamalla määräyksiä⁶¹ ja ”rajoittavat vapautta”, jonka he ovat saaneet syntyessään vapaaseen maahan.⁶² Nuoret olivat juuri vapauden käsitteen suhteen valveutuneita ja tuntuu siltä, että nuoret tunsivat oikeutensa, mitä käytettiin aseena vanhempia vastaan. Eräs kirjoittaja muotoili asian näin: ”Onx joku joskus lukenut YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen, jossa sanotaan mm. kaikki ihmisolennot syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan. Heille on annettu järki ja omatunto ja heidän on toimittava toisiaan kohtaan veljeyden hengessä.” Samainen kirjoittaja pohti, syntyvätkö ihmiset vapaina ja pyysi muita lukijoita ottamaan asiaan myös kantaa. Hän koki, ettei edes täysi-ikäisyys tai rippikoulu tehneet nuorta täysin vapaaksi holhouksesta, sillä täysi-ikäiseksi tultuaan holhoojaksi tuli yhteiskunta.⁶³ Tuolle ajalle tyypillisesti myös kasvatuseriaatteet olivat siis vallankumouksen kohteena. Tuominen kertoo erään aikalaisen kommentoineen vaadittua kasvatuksen vallankumousta: ”Se on vallankumous, jonka tarkoituksena on vapauttaa meidät vapaaksi asetetun ihanteen ja oman, tukahdutetun minämme ristiriidasta”.⁶⁴

3.3 ” Onhan kaikill ollu oma muotinsa enemmän tai vähemmän järjetön”

Nuorisoi alkoi 1960-luvulla tulla entistä voimakkaammin esille omine aatteineen ja vaatteineen. Ulkonäöllä oli tarkoitus ottaa kantaa. Nuoren sukupolven ja heidän vanhempiensa maailman ero tuli

⁵⁹ ”Älkää suojelko minua!”, Suosikki 1.8.1971, 37.

⁶⁰ ”Nokialaiset noviisit”, Suosikki 1.10.1968, 21.

⁶¹ ”Taistelkaa näitä vanhempia vastaan!”, Suosikki 1.12.1969, 31.

⁶² ”Nokialaiset noviisit”, Suosikki 1.10.1968, 21.

⁶³ ”Minkälainen on vapaa maa?”, Suosikki 1.7.1971, 35.

⁶⁴ Tuominen 1991, 261.

muodin kautta konkreettisesti näkyviin. Nyt se, miten nuoret pukeutuivat tai minkälainen hiustyylillä oli, oli tietoisesti valittua ja räväkkää.⁶⁵ Erityisesti naisten pukeutumismuoti nähtiin synnyttävän kuohuntaa.

Vaikka jo 1950-luvulla pukeutumismuotiin tulivat farkut eli jamekset, oli ajatus housuista tyttöjen ja naisten vaatteena vielä melko uusi tuohon aikaan, sillä naisten housujen käytön katsottiin olevan sopimatonta. Housut olivat olleet perinteisesti miesten vaate ja maskuliinisuuden symboli. Tärkein peruste naisten housujen käytön kiellosta tuli Raamatusta, jossa sanottiin, että naisten ei tule pukeutua miesten vaatteisiin, sillä ilmestyskirjan mukaan naisten housujen käyttö oli maailmanlopun enne. Pitkälle 1960-luvulle saakka katsottiin, että housut olivat naisille vain urheilu- ja työvaate, joka sekin oli ollut sodan tuoma pakollinen pahe: ”Naisten täytyy luopua naisellisuudesta, tehdä miesten töitä ja pukeutua jopa miesten vaatteisiin”.⁶⁶

Se, etteivät nuoret naiset enää halunneet ainoastaan käyttää hameita, koettiin siis sekin vallankumouksellisenä. Esimerkiksi koulussa ei hyväksytty sitä, että nainen pukeutuu pitkiin housuihin. Vanhempien opettajien painostus näkyi myös siinä, etteivät nuoret opettajatkään saaneet pukeutua liian moderneihin ja tyylikkäisiin vaatteisiin.⁶⁷ Koulu muuttui hitaammin kuin sitä ympäröivä maailma. Oppikoulu näyttäytyi tiukempana instituutiona kuin aiemmin tiukkojen pukeutumissääntöjen takia, joita oli toki myös muissa instituutioissa. Esimerkiksi naispuolisten virkamiesten, opettajien tai sairaanhoitajien ei ollut sopivaa käyttää työssään housuja ennen 1970-lukua.⁶⁸ Vastakkainasettelu nuorten pukeutumisen suhteen aiheutti myös paikoin kapinointia. Eräs kirjoittaja kertoi teinityttöjen käyneen tansseissa kokonaan ilman housuja tai hametta. Kirjoittaja arvosteli toisia nuoria ja kommentoi kapinoinnin menneen jo yli: ”Minihameet ja maksihameet vielä sulatan, mutta koskahan nudismi tulee Suomessa yhtä paljon muotiin, kuin ennen se paljon puhuttu hippie-aate”. Kirjoittajan kanssa saman mielipiteen jakoi myös Jammu, jonka mielestä tällainen käytös lähestyi jo täydellistä nudismia.⁶⁹

Sen lisäksi, että popkulttuurin omaksuneet nuoret pyrkivät erottumaan omaksi ryhmäkseen pukeutumisellaan, myös hiukset aiheuttivat keskustelua. Miettunen kirjoittaa omassa väitöskirjassaan muistelijoiden luonnehtineen, että juuri Beatlesin jäsenten hiusmallin leviäminen ympäri maailmaa oli vallankumouksellista ja vanhempien vastustamaa.⁷⁰ Tämä näkyi myös Suosikin lukijakirjeissä,

⁶⁵ Huokuna 2006, 85–87.

⁶⁶ Turunen 2013, 188.

⁶⁷ ”Housut pois Porvoossa...”, Suosikki 1.1.1970, 53.

⁶⁸ Turunen 2013, 192–193.

⁶⁹ ”Täällä pohjoisessa [...]”, Suosikki 1.6.1968, 39.

⁷⁰ Miettunen 2009, 123–124.

joissa useat kirjoittajat ottivat kantaa erityisesti poikien pitkien hiusten puolesta. Olihan tämä ajan hengen mukaista.⁷¹ Kirjoittajien mukaan vanhemmat eivät tajunneet nuorten muotia, vaikka sitä kuinka heille olisi selitetty. Perusteluita pitkien hiusten puolesta saatettiin jopa hakea Raamatusta kysymällä vanhemmilta, miksi kaikilla Raamatun henkilöillä oli sitten pitkä tukka.⁷² Vanhempien mielipide pitkien hiusten suhteen nähtiin nuorison oikeuksia sortavana. Vanhempien ajattelumaailmaa ei ymmärretty ja se nähtiin ennakkoluuloisena.

*[...] Mut voihan sinne karvapään alle olla kehittynyt järki, jota ei heti ulkomuodossa näy, mut ku syventyis keskusteluun ilman mitään ennakkoluuloa ja voisi sieltä karvapään alta löytyä mitä järkevää vaan. [...]*⁷³

Ennakkoluulot saattoivat näkyä myös nuorten työnhaussa, sillä erään kirjoittajan kohdalla pitkät hiukset olivat olleet este työpaikan saannille. Kirjoittaja näki asian hassuna.⁷⁴ Toisaalta myös osa nuorista pohti, miksi pojilla pitää olla pitkät hiukset ja tytöillä vastaavasti niin lyhyet. Asia nähtiin tuon ajan polttavana ongelmana.⁷⁵ Konkreettiseksi ongelmaksi puhe nuorten miesten pitkistä hiuksista muuttui erään kirjoittajan kohdalla, kun vanhempien kehotuksista huolimatta tämä ei ollut mennyt parturiin leikkaamaan pitkiä hiuksiaan lyhyemmäksi. Pitkät hiukset olivat vanhemmille niin suuri ongelma, että he lopulta leikkasivat väkisin poikansa hiukset lyhyiksi. Tämän kirjoittaja koki erittäin häpeälliseksi ja esittikin kirjeessään kysymyksen: ”Onko minulla oikeutta haastaa vanhempani oikeuteen?”⁷⁶ Oikeutuksena tähän olisivat ainakin antaneet Jammun mukaan yli 300 kirjoittajaa: ”323 kirjettä puolusti pitkää tukkaa ja haukkui pitkän tukan vastustajat suohon. Kukaan ei puolustanut lyhyttä tukkaa. Ja vanhemmat, jotka väkisin leikkasivat kiinnipitäen lapseltaan hiukset, tuomittiin syvimpään paikkaan”.⁷⁷

Tästä voidaan päätellä pitkien hiusten herättäneen runsaasti keskustelua erityisesti, jos vanhemmat tai muu auktoriteetti niitä vastusti. Ehkä tästä syystä miesten pitkät hiukset koettiin aikalaisten mukaan tietynlaisena kapinana. Jos nuorella oli pitkät hiukset, hän koki kuuluvansa sukupolveen, jolle pitkät hiukset symboloivat vapautta. Lukijakirjeiden perusteella vaatteet eivät saaneet

⁷¹ ”Oletko vanhoillinen kuin pata, Jammu?”, Suosikki 1.12.1970, 38.

⁷² ”Miksi Raamatun henkilöillä sitten on pitkä tukka?”, Suosikki 1.6.1970, 53.

⁷³ ”Maailman vanhin sota!”, Suosikki 1.3.1971, 47.

⁷⁴ ”Työpaikka on tukasta kiinni”, Suosikki 1.12.1969, 31.

⁷⁵ ”Tyttöjä vai poikia?”, Suosikki 1.8.1965 58.

⁷⁶ ”Isä ja äiti ajoivat minulta väkisin hiukset”, Suosikki 1.11.1969, 38.

⁷⁷ ”Hiuksien puolesta”, Suosikki 1.1.1970, 53.

samanlaista symbolista asemaan samalla tavalla kuin mitä pitkät hiukset, mitkä edustivat kapinaa. Tällöin eri sukupolvet saattoi erottaa miesten hiusten pituudesta.⁷⁸

3.4 ”Koulu ahdistaa meidät nuoret littuun ja lyttyyn” – opettajat vastatuulella

Vanhempien auktoriteettiaseman ollessa vastatuulella myös opettajien ja koulun asema nähtiin uhkaavana lukijakirjeissä. Siinä missä opettajuuteen liittyi vielä 1950-luvulle saakka vahva auktoriteetti ja kuri, alkoi 1960-luvulla opettajien auktoriteetti pikkuhiljaa murenemaan nuorison silmissä. Tähän asti opettajat olivat pystyneet pitämään kuria eri tavoilla. Joillekin kurinpito oli ollut karttakeppien heittämistä, kun taas toisille riitti vahva auktoriteetti, joka ilmeni joskus oppilaiden suunnasta jopa pelkona opettajaa kohtaan. Pedagogiset menettelyt olivat pääosin ajalta ennen sotia, ”luulot pois” -pedagogiikkaa⁷⁹, jossa opettaja teetti vaikeita kokeita, antoi huonoja numeroita, jätti luokalle tai nöyryytti julkisesti, kuten eräästä lukijakirjeestä käy ilmi, jossa opettaja oli nimitellyt oppilastaan Possu-Pekaksi aiheuttaen tälle kärsimystä ja häpeää muiden oppilaiden alkaessa käyttää tätä pilkkanimeä yleisesti.⁸⁰ Jammu-palstalle kirjoittanut nuori sanoitti tätä opettajien harjoittamaa pedagogiikkaa otsikolla ”Miksei opettajia saa arvostella?”. Kirjoittaja pohti, miksi opettajat saivat sanoa mielipiteensä oppilaista, mutta oppilailta palautteen antaminen opettajalle ei ollut hyväksyttävää. Samassa kirjeessä opettajan kerrottiin haukkuneen oppilaitaan ”silmittömästi, vaikka ei olisi mitään syytäkään”, kuten nimimerkillä Eräs koululainen esiintyvä tuntojaan sanoitti.⁸¹ Juuri opettajien harjoittama oppilaiden pilkkaaminen ja haukkuminen oli monien kirjeiden teemana aiheuttaen kirjoittajissa kysymyksiä siitä, saiko opettaja näin tehdä.⁸² Tällaiset opettajien ja oppilaiden väliset auktoriteettisuhteet aiheuttivat sen, että auktoriteettien vastustamisesta tuli yhä itsestään selvempi vaatimus. Dosentti Leena Kosken mukaan tällainen muutos ei kuitenkaan ollut vain nuorison kapinaa vaan osa koko yhteiskunnan ja kasvatusseoksen muuttumista.⁸³

Kuten nykypäivänäkin, myös oppikoulujen opettajiin lukeutui erilaisia persoonallisuuksia. Yhdistävänä tekijänä oli omien aineiden asiantuntijuus ja kutsumus ammattiin.⁸⁴ Monenlaisten opettajien vahvassa auktoriteettiasemassa oppilaat saattoivat kokea olonsa epäoikeudenmukaiseksi. Toisinaan opettajien pelkkä olemus vanhakantaisina kasvattajina saattoi olla oppilaalle niin sanotusti punainen vaate. Nimimerkillä ”Syrjäkylän mimmit” esiintynyt lukijakirjeen kirjoittajaryhmä pohti, onko kouludemokratia kunnossa, koska heitä oli rangaistu siitä, että musiikintunnilla he olivat

⁷⁸ Miettunen 2009, 124–125.

⁷⁹ Koski 2003, 300.

⁸⁰ ”Opettaja sanoi minua possuksi – tekikö hän väärin?”, Suosikki 1.10.1971, 50.

⁸¹ ”Miksei opettajia saa arvostella?”, Suosikki 1.8.1970, 41.

⁸² ”Opettajien koppavuus ihmetyttää”, Suosikki 1.4.1971, 44.

⁸³ Koski 2003, 304.

⁸⁴ Rantala 2011, 310.

kirjoittaneet pulpetin kanteen: ”Kirka on ihana ja Markku Aro kans.” Kuvausta vahvistaa lukijakirjeen loppu, jossa opettajaa kuvattiin ”vanhapiika-opettajana”.⁸⁵ Toisessa lukijakirjeessä nimimerkillä ”Kaksi karvahöyhenistä kanaa” esiintynyt kirjoittajaporukka kutsui kansakoulunopettajaa vastaavasti ”kansankynttiläksi”, sillä tämä oli kauhistellut Anita Hirvosta ja tämän lyhyttä hametta.⁸⁶ Oppilaiden silmissä koulu saatettiin nähdä ”pakkotyölaitoksena”, jonka kiellot ja toimintatavat aiheuttivat nuorissa ahdistuneisuuden tunteita.⁸⁷

1960-luvulla alettiin etsiä sopua opettajien ja oppilaiden tulehtuneisiin suhteisiin. Kantaa ottivat niin oppilaiden etujärjestö Teiniliitto kuin myös Opettajien Keskusjärjestö. Julkisuudessa sai paljon näkyvyyttä myös teinien harjoittama arvostelu opettajien auktoriteettiasemaa kohtaan. Loppujen lopuksi osapuolet pääsivät yhteisymmärrykseen opettajien puhuttelun ja muiden valtahierarkioita vahvistavien toimintatapojen suhteen. Kouluihin muodostettiin kouluneuvostoja, joiden tarkoituksena oli vahvistaa kouludemokratiaa.⁸⁸

Alas opettajat! Kun saisi ne tajuamaan, että ne eivät aina ole oikeassa. Oppilailta pitäisi koulussa olla sananvapaus. Millä puolustat, jos sinulla ei ole sananvapautta. Jos kanteleet kotiin, huomaat yllättäen, että sielläkään ei haluta olla tasa-arvoisia. – Vennu.⁸⁹

Juuri vuosikymmenen vaihteessa tilanne oppilaiden ja opettajien välillä sekä kouludemokratia näyttäisivät olleen suosituin puheenaihe niissä lukijakirjeissä, joissa kirjoitettiin koulusta. Nimimerkillä Vennu esiintyneelle kirjoittajalle Jammu totesi hiukan humoristiseen sävyyn tulkittavalla tavalla koululaitoksen kehittyneen siitä, mitä se oli kolmekymmentä vuotta aikaisemmin ollut. Hän tuomitsi opettajat, mutta antoi myös kritiikkiä oppilaiden suhtautumisesta omia opettajiaan kohtaan. Vielä 1950-luvulla häpeää ja nöyryytystä käytettiin pedagogisen kulttuurin muotona. Opettajat saattoivat avoimesti pilkata oppilasta tai kehottaa suoraan häpeämään, jos tämä ei osannut vastata opettajan esittämään kysymykseen. Avoin vastarinta opettajia kohtaan ei olisi tullut kuuloonkaan.⁹⁰

Kuten edellä olen tuonut esille, 1960-luku voidaan nähdä myös koulumaailmassa murroksena, jossa vanhat kasvatustavat, pedagogiset toimintatavat ja opettajien auktoriteettiasema sai kritiikkiä osakseen. Oppilailta vaadittiin tietynlaista käytöstä ja kunnioitusta opettajia kohtaan, mutta useasti

⁸⁵ ”Onko tämä demokratiaa”, Suosikki 1.7.1969, 36.

⁸⁶ ”Opettajat ongelle”, Suosikki 1.2.1969, 31.

⁸⁷ ”Koulu ahdistaa meidät nuoret littuun ja lyttyyn”, Suosikki 1.1.1971, 38.

⁸⁸ Rantala 2011, 311.

⁸⁹ ”Terve rabbi!”, Suosikki 1.5.1969, 53.

⁹⁰ Koski 2003, 289.

nuoret kokivat nämä vaatimukset epäoikeudenmukaisina ja epätasa-arvoisina, mikä näkyi muun muassa aktiivisena vastustuksena sekä häiriökäyttäytymisenä. Usein auktoriteettiasemaa vahvistaakseen opettajat kyseenalaistivat ja kritisoivat nuorison esikuvia, pukeutumista ja kulttuuria, joiden katsottiin olevan epäsopivia kasvatusihanteisiin nähden. Tähän epäsuhtaan pyrittiin vuosikymmenen saatossa saamaan aikaan jonkinlainen konsensus osapuolten välille, mutta kuitenkin niin, ettei opettajan katsota nöyryyneen oppilaiden suhteen.

3.5 Vanhempien (kaksinaismoralistinen) suhtautuminen päihteisiin

Historiakuvassa erilaiset päihteet näyttäytyvät kuusikymmentäluvun nuorisokulttuurin varjopuolena.⁹¹ Vaikka Mieltusen mukaan huumeidenkäyttö näyttäytyy alkoholinkäyttöön nähden painottuvan muisteluissa enemmän, ei tämä näy omassa aineistossani. Alkoholien käyttö oli kolminkertaistunut 1950-luvun lopulta 1970-luvun loppuun. Tuohon aikaan myös nuorten keskuudessa alkoholinkäyttö näytteli suurempaa osaa jakaen mielipiteitä.⁹²

Alkoholien sekä tupakan polton suhteen korostui myös vanhempien kaksijakoisuus lukijakirjeissä. Osa vanhemmista halusi, että nuorten mahdolliset päihdekokeilut tapahtuisivat vanhempien valvovan silmän alla, jolloin voitaisiin välttyä mahdollisilta ylilyönneiltä, sillä joka tapauksessa nuoret halusivat kokeilla esimerkiksi alkoholia. Nuorten halukkuus tällaisiin kokeiluihin näkyi vahvasti eräissä lukijakirjeissä, jossa kirjoittaja halusi juoda ”pänsä täyteen”.⁹³ Kirjeestä voidaan päätellä kirjoittajan suhtautuneen alkoholiin varsin myönteisesti ajatellen alkoholinkäytön olevan merkittävä osa juhlimista synnyttäen iloa. Vastauksessaan Jammu painotti fiksujen vanhempien antavan tähän luvan heidän läsnäollessaan. Lehden seuraavassa numerossa eräs toinen kirjoittaja kertoi tunteneensa uteliaisuutta alkoholiin ja miettineen, ”onko se se ihmeellinen avain onnen ja unelmien maahan”. Keskusteltuaan vanhempiensa kanssa kirjoittaja oli saanut vastaukseksi: ”jos lähdetään siitä, että nuori joka tapauksessa päättää kokeilla viinan juontia jossain kadunkulmassa, on parempi, että hän suorittaa sen kokeilun vanhempien silmien alla.”⁹⁴ Tällainen vanhempien harjoittama ajattelutapa sai useammankin kirjoittajan kokemaan vanhempiaan kohtaan kunnioitusta, sillä rangaistuksesta olisi seurannut vain kostomentaliteetti ja uusimisen halu. Eräs kirjoittaja koki tupakointikieltojen kumoamisen koulusta aiheuttavan samansuuntaisen reaktion nuorissa, jolloin tupakointi olisi vähentynyt.⁹⁵ Näistä kirjeistä voidaan huomata nuorten harjoittaneen tupakointia ja

⁹¹ Mieltunen 2009, 132.

⁹² Mieltunen 2009, 133.

⁹³ ”Haluaisin juhlia juomalla pääni aivan täyteen!!!”, Suosikki 1.4.1971, 46.

⁹⁴ ”Isä osti mulle pullon koskenkorvaa ja sanoi: Nyt sinä tyttö saat juoda!”, Suosikki 1.5.1971, 34.

⁹⁵ ”Röökihullut pilaavat tunnelman”, Suosikki 1.9.1968, 55.

alkoholikokeiluita tietoisesti kapinoidakseen vanhempiaan ja muita auktoriteetteja vastaan tiedostaen saavansa mahdollisen rangaistuksen, mikä johtaisi entistä syvempään ristiriitaan sukupolvien välille.

Nuoret kokivat omien vanhempiensa tupakoinnin ja alkoholinkäytön näyttäytyvän kaksinaismoralistisena ja tekopyhänä sen jälkeen, kun olivat ensiksi itse kieltäneet nuorelta tupakoinnin ja alkoholin.⁹⁶

*Aina ne vanhemmat kyselee miksi nuoret juo? Ei ole kaunista kun 14-vuotias yrjööä pitkin katua. - Vai onko? Ei ole, mutta ei ole kaunista kun 60-vuotias yrjööä pitkin katua. Olkaa itse juomatta.*⁹⁷

Myös edeltävästä lukijakirjeestä voidaan havaita ajatus kaksinaismoralismista, mutta taustalla saattoi olla usein myös pahoinvointia oman vanhemman alkoholismista johtuen. Tämä käy ilmi toisen kirjoittajan kokemuksista oman isän juopottelusta. Hän oli kokenut sekä fyysistä että psyykkistä väkivaltaa isänsä toimesta kertoen, kuinka ”(f)aija purkaa aina kiukkusa muhun, kun se on humalas. [...] mun piti rukoilla polvillaa mun faijalta armoa, ettei se ois lyänny mua verille paksul, niitatul nahkavyöllä”. Kirjoittaja koki jääneensä kaikkien sosiaalisten suhteiden ulkopuolelle isänsä alkoholin käytön takia. Koettu väkivalta ja kokemus siitä, että on jäänyt sosiaalisten suhteiden ulkopuolelle, oli jättänyt kirjoittajaan vahvan muistijäljen epäreiluudesta, jonka tämä oli kohdannut.⁹⁸ Toisen maailmansodan jälkeen 1950-luvulla alkoholi oli toiminut lääkkeenä erityisesti miesten sotatraumoihin. Siitä haettiin helpotusta kauhujen lieventämiseen, sillä sodan traumatisoimille ei ollut tarjolla terapiaa, vaan ongelmia käytiin läpi perheiden sisällä.⁹⁹ Humalassa perheen isä saattoi olla alttiimpi avoimuuteen perheensä suhteen, mutta myös arvaamaton teoissaan, kuten eräästä lukijakirjeestä käy ilmi.¹⁰⁰ Kenties vielä 1960-luvulla käsittelemättömät traumat saattoivat näkyä vanhempien tai ainakin isän alkoholiongelmiana ollen siis merkittävä osa lasten kokemusmaailmaa?

Toiset kokivat vanhempien kiellot päihteiden suhteen vahvempina kuin toiset. Eräs 18-vuotias kirjoittaja pohti ja kysyi neuvoa, voiko hän jo juoda olutta, vaikka vanhemmat ovat sen kieltäneet.¹⁰¹ Kirjoituksesta huomaa nuoren kasvaneen varsin ankarien vanhempien kanssa. Suomalaisen yhteiskunnan kristillinen kasvatusperinne näkyy erään lestadiolaistaustaisen kirjoittajan kirjeessä, jossa hän kertoi vanhempiensa sanoneen tämän joutuvan helvettiin, jos hän polttaisi savukkeita tai käyttäisi alkoholia. Suhtautumistaan omiin vanhempiinsa hän ei tekstissään kertonut, mutta kirjoitti

⁹⁶ ”Vanhempani sekä tupakoivat että käyttävät alkoholia [...]”, Suosikki 1.8.1968, 45.

⁹⁷ ”Miksi nuoret juo liikaa?”, Suosikki 1.4.1971, 46.

⁹⁸ ”Mun faija on juoppo!!! [...]”, Suosikki 1.1.1971, 39.

⁹⁹ Uino 2014, 202–204.

¹⁰⁰ ”Isä oli ensin mukava [...]”, Suosikki 1.6.1971, 20.

¹⁰¹ ”Voiko 18-vuotias juoda jo olutta?”, Suosikki 1.10.1971, 52.

pitävänsä muita palstalle kirjoittavia nuoria typerinä, sillä onhan heillä täysin erilaiset lähtökohdat kokeilla alkoholia tai tupakkaa kuin lestadiolaisnuorilla.¹⁰²

3.6 Kommentteja vanhempien puolesta ja nuoria vastaan

On mielenkiintoista huomata, etteivät kaikki nuoret suhtautuneet omiin vanhempiinsa kapinoiden. Erään kirjoittajan kokemus omia vanhempiaan kohtaan oli positiivinen. Hän koki, etteivät vanhemmat rajoita hänen kohdallaan ”pahimman murrosiän” kokeiluita, kuten tupakointia tai oluen juontia. Tästä syystä hänellä ei ollut tarvettakaan kapinoida ja kertoi kieltäytyneenkin usein näistä saamista mahdollisuuksista. Kirjoittajan mukaan hänellä ei ollut myöskään ongelmia vanhempiensa kanssa, sillä hän pystyi puhumaan niistä avoimesti saaden tarvittaessa apua heiltä. Kirjeen loppuun hän kommentoi: ”Ei nuoria pidä kasvattaa vitsalla vaan kuuntelemalla ja ymmärtämällä, eiks niin?”¹⁰³ Näiden kirjoittajien kirjeistä huomaa, että vanhempien kuunnellessa lastaan ja yrittäessä ymmärtää heitä, kirjoittajilla ei ollut tarvetta kapinoida asenteita, suojelua ja kasvatusta vastaan. Kirjoittajat painottivat, että positiivinen ja ymmärtäväinen asenne vanhempia kohtaan syntyi ymmärryksen kautta sekä siitä, että vanhemmalla oli kyky asettua nuoren asemaan samalla kuitenkin kasvattaen ja suojellen lastaan.¹⁰⁴

Kaikki vanhemmat eivät nähneet tällaista nuorten kapinointia haitallisena, vaan halusivat aidosti selvittää, mitkä asiat nuoret kokivat ongelmallisiksi. Tämä käy ilmi yhdestä lukijakirjeestä, jossa kirjoittajaa ja muutamaa muutakin nuorta oli kysytty edustamaan nuorten mielipidettä vanhempien kerhoon, jossa näistä asioista keskusteltiin etsien vastausta ongelmiin. Jammu piti näitä vanhempia edistyksellisinä ja järkevinä, sillä nämä halusivat pohtia yhdessä asioita, jotka koskettavat nuoria.¹⁰⁵ Kirjeestä voi päätellä nuoren harkinnan vakavasti yhteistyön tekemistä nuorten ongelmien selvittämiseksi yhdessä vanhempien kanssa.

Kirjoittajien joukossa oli myös heitä, jotka suhtautuivat nuorten purkauksiin ja asenteisiin kritisoiden. Muutamista kirjeistä huomaa, kuinka nuoret pyrkivät herättelemään vertaisiaan ymmärtämään asenteensa kapeakatseisuuden. Kirjoittajan mukaan nuorten vaatima tasa-arvo oli sanahelinää, kyseenalaistaen nuorten asenteet ja vaatimukset nykyaikaisuudesta.

[...] Vastustamme mm. kaikenlaista luokittelua, mutta kuinka moni meistä juuri itse syyllistyykään sellaiseen. Monet määrittelevät jopa ihmisen järjen älyn, koko henkisen minän, niin pienin perustein kuin mitä hän on ulkonaisesti. Ja suhtautuminen on sitten

¹⁰² ”Enkö pääse taivaaseen jos luen Suosikkia?”, Suosikki 1.11.1971, 34.

¹⁰³ ”Minulla on kultainen isä ja äiti”, Suosikki 1.11.1971, 34.

¹⁰⁴ ”Hänellä on isä ja äiti”, Suosikki 1.2.1971, 37.

¹⁰⁵ ”Kannattaako mennä mukaan vanhempain kokouksiin?”, Suosikki 1.6.1970, 52.

*sen mukaista. Eikö vilpittömään nykyaikaiseen asenteeseen kuuluisi suhtautua ihmiseen itsensä vertaisena? [...]*¹⁰⁶

*Miksi te aina ajattelette ja puhutte pahaa vanhemmistanne? Kyllä minä uskon, että useimmat vanhemmat ajattelevat vain lastensa parasta. Ja jos jotain menee pieleen, johtuu se siitä, että vanhemmat eivät ymmärrä meitä ja me emme ymmärrä vanhempiamme. Siksi neuvonkin: kun seuraavan kerran teille tulee erimielisyyksiä, älkää antako vihalle valtaa, vaan yrittäkää jutella rauhallisesti asioista ja ymmärtää toisianne. - 15-vuotias vanhempiinsa tyytyväinen.*¹⁰⁷

Edeltävien kirjeiden sanoman voisi tulkita niin, että vanhemmat vastasivat lastensa harjoittamaan käytökseen samalla tapaa, ikään kuin peilaten nuorten käytöksen ja suhtautumisen heille takaisin. Viha aiheutti vihaa ja ymmärrys vastaavasti ymmärrystä. Eräs kirjoittaja kyseenalaisti muiden nuorten ajattelutavan egoistisuutena. Hänen mukaansa nuoret asettuivat liian usein suojamuuriensa taakse huutamaan vastalauseita, mutta pelkäsivät ilmaista mielipidettään suoraan omille vanhemmille. Hän koki nuorten puheenaiheet muutenkin itsekeskeisinä, sillä nämä eivät ottaneet kantaa ”todellisiin maailman suruihin”, joilla hän viittasi kirjoituksessaan muun muassa Vietnamin sotaan, rotuerotteluun sekä muihin maailman kriiseihin.¹⁰⁸ Tämä kirje sai erään nuoren kirjoittajan myöhemmin puolustamaan vertaisiaan kirjoittaen, etteivät nuoret yksin kykene vaikuttamaan maailmanlaajuisiin ongelmiin, jotka ”epäoikeudenmukaiset vanhemmat” olivat heille aiheuttaneet. Kirjoituksessaan hän siis painotti juuri vanhempien ikäluokkien olevan vastuussa silloisista maailmanlaajuisista ongelmista. ”Me ollaan annettu nää vaikeat kysymykset teidän urheitten urosten pohdittavaksenne. Eihän sitä näet koskaan tiedä, vaikka saisittekin ne selviämään viisaine radikaaliaivoienne. Toivomme ainakin parasta”.¹⁰⁹

4 Päätelmät

Tutkimuksessa tarkastelin 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa eläneiden nuorten kokemusta lukijakirjeiden kautta omien vanhempiansa ikäluokan arvoista ja kasvatuksesta. Lukijakirjeistä voidaan päätellä kokemuksen olleen melko laajalti jaettu alleviivaten tuolle ajalle tyypillistä sanomaa, jota nuoret välittivät.

¹⁰⁶ ”Tasa-arvoisuus on sananhelinää...!”, Suosikki 1.6.1971, 18.

¹⁰⁷ ”Rakastakaa vanhempianne!”, Suosikki 1.9.1970, 45.

¹⁰⁸ ”Oletteko vain egoistisia pikkusieluja, Jammu-kirjoittajat?”, Suosikki 1.2.1971, 36.

¹⁰⁹ ”Radikaaliaivoille pahaa ja kovaa...”, Suosikki 1.4.1971, 45.

Kristilliseen perinteeseen kasvaneiden vanhempien kasvatuksellinen tausta tiedostettiin. Tästä syystä vanhempien kommentit nuorten moraalittomuudesta ja syntisyydestä saivat aikaan syvempää ristiriitaa sukupolvien välille. Edeltävistä ikäluokista haluttiin tehdä selkeä pesäero sekä näkemyksellisellä tasolla että erityisesti myös konkreettisella tasolla. Mahdollisesti tästä syystä esimerkiksi pukeutumiseen ja ulkonäköön kiinnitettiin enemmän huomiota, jotta voitaisiin esittää selkeä ero 1960-lukulaisen nuoren sukupolven ja edeltävien välillä. Nuoret kasvattivat pitkiä hiuksia ja käyttivät päihteitä jopa siitä syystä, että haluttiin tietoisesti provosoida ennakkoluuloista auktoriteettia, kuten vanhempia, opettajaa tai esimerkiksi työnantajaa. Tällaisissa tilanteissa vanhempien neutraali ja ymmärrykseen pyrkivä suhtautuminen nuorten purkauksiin sai usein kapinoitsijan kokemaan tekemisensä tietyllä tapaa tarpeettomaksi.

Vaikka ideologiat olisivat olleet täysin vastakkaiset, ei nuori olisi kyennyt provosoimaan omia vanhempiaan. Tämä saattoi johtua vanhempien omasta vapaammasta kasvatusideologiasta, joka tuona aikana alkoi nostaa päätään. Kirjeiden perusteella vapaampaan kasvatukseen pyrkivät myös nuoret, jotka kokivat kodin, koulun ja jopa yhteiskunnan pakottavan heitä kasvamaan tiettyyn suuntaan estäen tunteiden purkaukset. Lukijakirjeiden perusteella vanhempien joukossa oli toisaalta myös sellaisia kasvattajia, jotka olivat valmiita asettumaan nuoren asemaan selvittääkseen ristiriidat. Nämä vanhemmat, jotka pyrkivät ymmärtämään lastaan, saivat kiitosta. Vastaavasti sellaiset vanhemmat, jotka kyseenalaistivat nuorten tulevaisuuden sekä asettivat rangaistuksia ja sääntöjä, koettiin vapautta ja oikeuksia riistävinä.

Omista hankalista kokemuksista kirjoittaminen sai muutamaan otteeseen lukijakunnan eli muut nuoret selkeästi pohtimaan, tulisiko heidänkin ”ajan hengessä” alkaa kapinoimaan edeltävien sukupolvien arvoja ja kasvatuskäytäntöjä vastaan. Kokemus ikään kuin kumuloitui vaikuttaen takaisin toimintaa motivoivaan ideologiaan ja sitä kautta taas konkreettisiin tekoihin ja sanoihin.¹¹⁰ Osa kirjoittajista ei kokenut tarvetta lähteä kyseenalaistamaan vanhempiaan. He saattoivat antaa kirjeissään kritiikkiä vertaisilleen esimerkiksi kyseenalaistaen nuorten kokemat ongelmat ja oman ennakkoluuloisen suhtautumisensa vanhempia kohtaan. Heidän mukaansa maailmalla oli suurempiakin kriisejä ratkaistavana, sillä nämä ”kriisit” vanhempien kanssa olisi voinut selvittää molemminpuolisen dialogin kautta.

Tarkastellessani lukijakirjeitä yleisesti, huomasin, ettei ennen vuotta 1965 löytänyt sellaista lukijakirjettä, jossa olisi kritisoitu yleisesti omien vanhempien kasvatuskäytäntöjä tai arvoja. Tätä ennen lukijakirjeiden teemat olivat olleet pääosin populaärimusiikkiin keskittyviä. Tästä voitaisiin

¹¹⁰ Kivimäki 2019, 20.

konkreettisesti nähdä keskustelukulttuurin muutoksen alkaneen ainakin osittain tuolloin 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa. Mahdollisesti tätä aikaisemmin ei ollut soveliasta ottaa puheeksi ja kritisoida julkisesti vanhempien tai muun auktoriteetin harjoittamaa kasvatusta. Tällainen käytös ei olisi saattanut olla yhteiskunnallisesti suotavaa. Jammu-palstan alettua ilmestyä jälleen aktiivisesti kerran kuussa vuonna 1967 tuli tälle toiminnalle matalankynnyksen mahdollisuus.

Selkeästi kasvatukseen ja arvoihin liittyvä keskustelukulttuuri alkoi nostaa päätään vasta tuolloin uuden vuosikymmenen alkaessa. Tässä voisi olla siis jatkotutkimuksen paikka. Tekemäni tutkimus osoittaa, että nykypäivän nuorten kokemuksiin ja erityisesti ongelmiin on syytä etsiä vastauksia entistä enemmän juuri historiasta, sillä edeltävien sukupolvien kokemuksista voidaan löytää yhteneväisyyksiä tähän päivään. Tämä tutkielma on antanut äänen tavallisten nuorten kokemuksille tuolta ajalta. Aikaisemmin äänessä ovat olleet ne kaikista aktiivisimmat ja näkyvimmat persoonat, jotka ovat päässeet tutkimusten kohteiksi esimerkiksi poliittisen ideologiansa kautta sanellen mielikuvaa tuon ajan nuorisosta. Suosikin Jammu-palstan kautta pääsivät nyt tavalliset nuoret kertomaan kokemuksistaan ja hakemaan vertaistukea muiden kokemusmaailmoista.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Lähteet

Kansalliskirjaston digitoidut aineistot, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/etusivu>

Suosikki, 01/1961–12/1971.

Tutkimuskirjallisuus

Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi, ”Monimuotoinen nuorisokulttuuri”. Teoksessa Saarikangas, Kirsi, Mäenpää, Pasi & Sarantola-Weiss, Minna (toim.), *Suomen kulttuurihistoria 4: koti, kylä, kaupunki*. Tammi: Helsinki, 2004, 425–433.

Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi, ”Näkökulmia suomalaisen nuoruuden ja nuorison historiaan”. Teoksessa Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi (toim.), *Nuoruuden vuosisata: suomalaisen nuorison historia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 2003, 9–31.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha, *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino: Tampere, 2008 (8. painos).

Heinonen, Visa, ”Kultainen 60-luku”. Teoksessa Karisto, Antti (toim.), *Suuret ikäluokat*. Vastapaino: Tampere, 2005, 145–166.

Heiskanen, Ilkka & Mitchell, Ritva, *Lättähatuista punkkareihin: Suomalaisen valtakulttuurin ja nuorisokulttuurien kohtaamisen kolme vuosikymmentä*. Otava: Helsinki, 1985.

Huokuna, Tiina, ”Kapinallista ja kaupallista nuorisomuotia”. Teoksessa Häggman, Kai (toim.), *Täältä tulee nuoriso! 1950–79*. WSOY: Helsinki, 2006, 84–103.

Hytönen, Kirsi-Maria, ”Lasten ja nuorten vuosikymmen”. Teoksessa Hytönen, Kirsi-Maria & Rantanen, Keijo (toim.), *Onnen aika? Valoja ja varjoja 1950-luvulla*. Atena: Jyväskylä, 2013, 14–17.

Jouhki, Essi, ”Kapinalliset koululaiset. Yhteiskunnallisen koululaisliikkeen juurilla”. *Kasvatus ja aika* 4/2020, <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/98305/57895>. Luettu 13.9.2020.

Kaarninen, Mervi, ”Nuorisokulttuurin läpimurto”. Teoksessa Häggman, Kai (toim.), *Täältä tulee nuoriso! 1950–79*. WSOY: Helsinki, 2006, 8–37.

Karisto, Antti, ”Suuret ikäluokat kuvastimessa”. Teoksessa Karisto, Antti (toim.), *Suuret ikäluokat*. Vastapaino: Tampere, 2005, 17–58.

Kivimäki, Ville, ”Reittejä kokemushistoriaan: Menneisyyden kokemus yksilön ja yhteisön vuorovaikutuksessa”. Teoksessa Annola, Johanna, Kivimäki, Ville & Malinen, Antti (toim.), *Eletty Historia: Kokemus Näkökulmana Menneisyyteen*. Vastapaino: Tampere, 2019, 9–38.

Korkiakangas, Pirjo, ”Onnen aika lapsuuden: Muistelua ja nostalgiaa”. Teoksessa Hytönen, Kirsi-Maria & Rantanen, Keijo (toim.), *Onnen aika? Valoja ja varjoja 1950-luvulla*. Atena: Jyväskylä, 2013, 18–29.

Koski, Leena, ”Oppikoulunuoruus 1940–1950-luvuilla”. Teoksessa Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi (toim.), *Nuoruuden vuosisata: suomalaisen nuorison historia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 2003, 282–313.

Leino, Mia & Viitanen, Kirsi, ”Aikuiseksi kasvaminen suomalaisessa maalaisperheessä 1940–1950-luvuilla”. Teoksessa Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi (toim.), *Nuoruuden vuosisata: suomalaisen nuorison historia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 2003, 187–197.

Leino-Kaukiainen, Pirkko, ”Lastenlehdistön avartuva maailma”. Teoksessa Tommila, Päiviö (toim.), *Suomen lehdistön historia. 9, Aikakauslehdistön historia: erikoisaikakauslehdet*. Kustannuskiila: Kuopio, 1991, 125–155.

Markkola, Pirjo, ”Moninainen maalaisnuoriso”. Teoksessa Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi (toim.), *Nuoruuden vuosisata: suomalaisen nuorison historia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 2003, 128–159.

Miettunen, Katja-Maria, *Menneisyys ja historiakuva: suomalainen kuusikymmentäluku muistelijoiden rakentamana ajanjaksona*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 2009.

Pesola, Sakari, ”Tanssikiellosta lavatansseihin”. Teoksessa Peltola, Matti (toim.), *Rillumarei ja valistus: kulttuurikahakoita 1950-luvun Suomessa*. Suomen historiallinen seura: Helsinki, 1996, 105–126.

Rantala, Jukka, ”Oppikoulunopettajat”. Teoksessa Heikkinen, Anja & Leino-Kaukiainen, Pirkko (toim.), *Valistus ja koulunpenkki: kasvatus ja koulutus Suomessa 1860-luvulta 1960-luvulle*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 2011, 304–311.

Rentola, Kimmo, ”Vuoden 1968 radikaali sukupolvi”. Teoksessa Häggman, Kai (toim.), *Täältä tulee nuoriso! 1950–79*. WSOY: Helsinki, 2006, 160–180.

Tarvainen, Veikko, *60-luvun kapina*. Like: Helsinki, 1993.

Tuominen, Marja, ”*Me kaikki ollaan sotilaitten lapsia*”: sukupolvihegemonian kriisi 1960-luvun suomalaisessa kulttuurissa. Otava: Helsinki, 1991.

Turunen, Arja, ”Pula-ajan pojat: pitkät housut naisten pukeutumisessa”. Teoksessa Hytönen, Kirsi-Maria & Rantanen, Keijo (toim.), *Onnen aika? Valoja ja varjoja 1950-luvulla*. Atena: Jyväskylä, 2013, 182–193.

Tähtinen, Juhani, ”Moraali ja terveys kansalais- ja koulukasvatuksen polttopisteessä”. Teoksessa Heikkinen, Anja & Leino-Kaukiainen, Pirkko (toim.), *Valistus ja koulunpenkki: kasvatus ja koulutus Suomessa 1860-luvulta 1960-luvulle*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 2011, 184–216.

Uino, Ari, *Sotiemme veteraanit: rintamalta rakentamaan*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 2014.

Vilkuna, Kustaa H. J., *Kapina kampuksella*. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä, 2013.